

*Um sjúklingar skulu kunna
doyggja heima, krevst bæði
ein nátturvaktarskipan,
og at serkunnleikin innan
pínulinna og røkt kann
vegleiða heimarøktina*

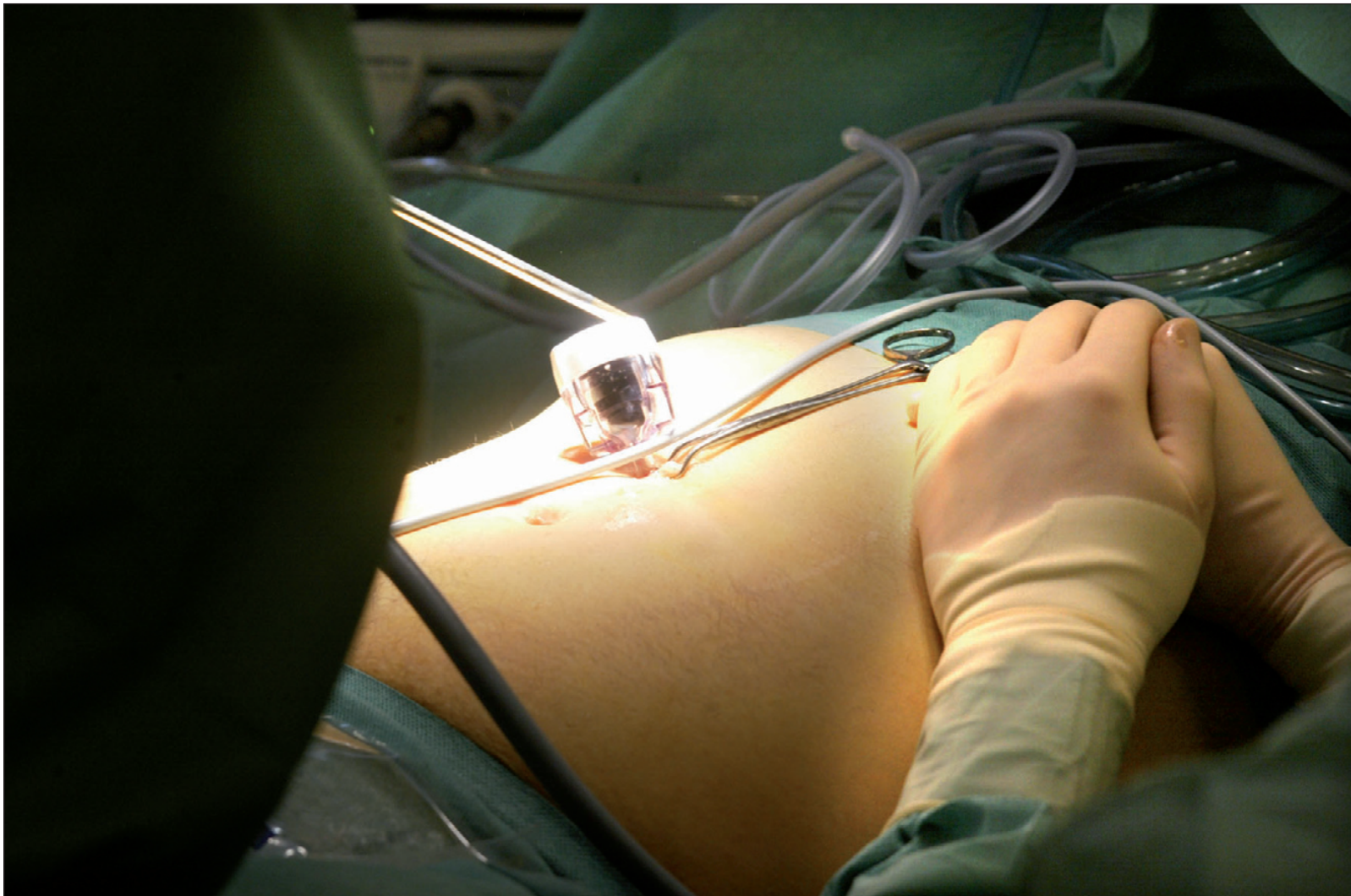
og sjúkrarøktarstjóranum og einum presti. Til toymið vórðu knýtt ein fysioterapeutur, sosialráðgevi og ein kostráðgevi eftir tørvi, sigur Marin Vang.

Nú skuldi felags lína dragast. Brosjurur um toymið vórðu sendar út um alt landið til kommunulæknar, eins og allar deildir á sjúkrahúsum eisini finga eintøk. Men hóast hendan ómakin, ringdi ongin inn til toymið.

- Møguliga var okkurt galið við kunningini, men viljin var har, sigur Marin Vang seg minnast.

Eftir bert hálvum ári vísti tað seg, at tað sum sá gott út at byrja við kanska ikki var so lætt at gera í verki. Í Danmark eru viðurskiftini øðrvísi. Har eru krabbameinslæknar burturav sum við teirra serkunnleika kunnu fara runt til aðrar læknar, ið eru í samband við krabbameinssjúklingar, tá hesir skulu undir skurð og tilíkt. Soleiðis er ikki í Føroyum enn. Her hava vit ikki krabbameinslæknar burturav. Tískil verður ein sokallað yvirlapping millum læknar, sum ger toymskipanina eitt sindur óhóskandi.

- Viðurskiftini vístu seg at vera ov smá. Øll servitan var longu samlað á einum staði um hesar somu sjúklingar, og samstundis høvdu øll í toyminum aðrar fastar arbeidssuppgávur við síðuna av. Á onkologiska ambulatoriinum – krabbameinsambulatorið – hildu tey seg hava livað upp til tørvin hjá krabbameinssjúklingum og at hetta mátti vera eitt tekin

um, at ongin tørvur var á einum tilíkmum toymi. So varð toymið broytt til eina meiri hóskandi loysn, tí flestu sjúklingar komu í ambulatorið frammanundan, sigur Marin Vang.

Í dag kunnu ambulatoriisjúklingar fáa kostráðgeving og fysioterapi og harafturat biðja um samrøðu við nýsettan sálarfrøðing, sum hevur serkunnleika innan krabbameinssjúkur og kreppu, og sum hevur tilknýti til krabbameinsfelagið.

Marin Vang leggur afturat, at idealið sjálvandi er hospice.

- Men vit arbeiða fyri at tryggja nakrar av umstøðum í dag. Vit hava eitt væl-virkandi onkologiskambulatorium. Ambulatorið hevur vælútbúgvinn starvsfólk, og allar seingjardeildir gera

eitt stórt arbeiði fyri sjúklingin og tey avvarðandi. Eisini geva vit opnan innleggingarseðil. Hetta merkir, at sjúklingurin kann vera mest møguligt heima og koma beinleiðis inn aftur á deildina uttan ávísing frá kommunulækna, um sjúklingurin kennir seg ótryggan, sigur Marin Vang.

Pláss til dovggjandi og familju

Hvønn týðning hevur hetta fyri heildarhugburðin, at okkara viðurskifti eru annarleiðis, og hvussu siggja útlitini út fyri at fáa størri rúmd til dovggjandi og teirra avvarðandi?

- Nú eru so tveir læknar ogeinsjúkrarøktarfrøðingur við útbúgving innan palliatióin. Tveir sjúkrarøktarfrøðingar eru undir útbúgving

innan palliatióin í lötuni í sambandi við, at ein lítill palliativ eind verður sett í verk. Tað verða læknar og ein útbúgvinn sjúkrarøktarfrøðingar, sum sjálvi avgera, hvussu eindin kemur at virka, sigur Marin Vang. Eisini greiðir hon frá, at leiðslan hevur avgjørt, at eindin kemur at vera uppi á B6 í framtíðini. Har verða tvær sjúkrastovur tøk at dovggjandi og teirra avvarðandi, sigur Marin Vang.

Spurd um tað er nóg mikið við tveimum stovum, sigur stjórin fyri sjúkrarøktarfrøðingarnar á Landssjúkrahúsinum, at hetta er tað, sum avgjørt er at byrja við.

Rákið í dag gongur tann vegin, at serkøn fakkfólk innan rehabilitering ella uppafturvenjing verða alt meira

mobil sjálvi. Ístaðin fyri at fáa allar brúkarar til sjúkrahúsið fara tey serkønu heim til brúkararn ella til tað røktarheimið, har brúkarin býr. Hetta sama kundi eisini verið galdandi fyri tey, sum frammanundan eru ov sjúk ella ov veik til at flyta seg.

Hyggja vit at palliativa toyminum, sum í dag er á Landssjúkrahúsinum, so virkar tað enn bara í skerdum líki. Toymið er sum so ikki mobilt og fer ikki út at ráðgeva øðrum bólkum, sum røkta sjúklingarnar í teirra egna heimi. Doyggjandi sum heild hava ongan góðan og noyðast at ferðast aftur og fram millum sjúkrahús og egið heim, til onki lív er eftir.

Marin Vang sigur um rehabiliteringsøkið.

- Nú vísir tað seg, at rákið innan rehabilitering ella

uppafturvenjing gongur júst tann vegin, at serkøn starvsfólk flyta seg út av sjúkrahúsinum og hava ein ráðgevandi leiklut í samband við uppafturvenjing heima ella á øðrum stovnum í nærumhvørvinum hjá fólki.

Tað er júst hetta, at serkøn fakkfólk fara út við síni vitan, sum kann lata upp fyri, at krabbameinssjúklingar og onnur álvarsliga sjúk kunnu velja, um tey vilja dovggja heima.

- Til spurningin um at kunna velja heimadeyða krevst, at heimarøktin fær sjúkrarøktarfrøðingar at hava nátturvakt, og at starvsfólk á Landssjúkrahúsinum kunnu fara út og ráðgeva kommunulæknum og heimarøktini um pínuviðgerð, røkt og tilíkt, sigur Marin Vang.

Deyðasjúk ikki við í heildarætlan

Landsstýrismaður heldur, at sjúkrahúsoðkið og nærverkið, sum í dag eru sundurskild, áttu at verðið tættari knýtt. Alternativið er skaðiligt fyri økini sjálv og ikki minst fyri brúkararnar, sum ynskja at fáa eina samanhangandi sjúklingagongd, vísir Hans Pauli Strøm á

DEYÐASJÚK
Anna Maria Joensen
amac@post.olivant.fo

Áðrenn nøkur ávís heildarætlan var fyri krabbameinsøkið, var eitt avbera jaligt tiltak sett í verk á Landssjúkrahúsinum. Hetta var í 2005 og startskotið til eina heildarhugsan, sum vildi seta sjúklingin í miðdepilin. Eitt samarbeiði varð stovnað millum fleiri fakkbólkar; eitt sokallað toymi innan krabbameinsøkið burturav.

Palliativa (línandi viðgerð) toymið, sum tað kallast, fekk 500.000 krónur árliga at arbeiða við. Toymarbeiðið er einasta dømi um heildarhugsan í Føroyum rundanum ólekjandi ella dovggjandi innan krabbamein, lív teirra og tey avvarðandi. Hetta er sostatt fyrsta fakliga royndin at byggja brúgv frá sjúkrahúsi til nærverk og til fakkbólkar uttanfyri lækna og sjúkrarøktarfrøðingakini. Til dømis við sálarfrøðingar,

kostráðgevar, prestar, fysioterapeutar, har tann varandi sjúki ella dovggjandi sjúklingurin og avvarandi setast í miðdepilin. Men visiónin er enn ikki komin at umfata øll varandi sjúk og dovggjandi.

Vanliga halda vit, og læknarnir eisini, at læknar skulu gera fólk frísk og sjúkrarøktarfrøðingar skulu veita røkt og umsorgan, so málið verður rokkið. Men her er palliativ viðgerð og umsorgan júst heilt øvugt. Í

palliativari viðgerð fara læknar og sjúkrarøktarfrøðingar inn við tí fyri eyga at linna pínu, økja sjálvbjargni og livsgleði, til deyðin kemur. Tey hjálpa tí varandi sjúka at fáa eitt gott lív restina av tíðini.

Palliativ umsorgan og viðgerð í samband við dovggjandi, hjálpur og linnar, men heldur eisini fram og gevur ikki upp, sjálvt um lívið ikki stendur til at bjarga. Hinvegin góðtekur viðgerðin, at deyðin er á veg.

Hetta serliga slagið av viðgerð og umsorgan kom serliga fram í grannalondunum í nítíárunum, sum eitt beinleiðis mótrák til effektivisering á sjúkrahúsokinum. Serliga krabbameinsfeløgini róptu varskoð og vístu á trupuleikarnar hjá teirra sjúklingum, sum á ómenniskjansligan hátt ikki finga linna fyri píuna ella annan linna, tí sjúkrahúsin